

Uchwała Nr XXX-225-20
Rady Miejskiej w Andrychowie
z dnia 17 grudnia 2020 roku

**w sprawie: przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy
w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie
Andrychów na lata 2021-2026**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.) w związku z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r., poz. 218 z późn. zm.)

Rada Miejska w Andrychowie uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Andrychów na lata 2021-2026, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Andrychowa.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

Załącznik do Uchwały Nr XXX-225-20

Rady Miejskiej w Andrychowie

z dnia 17 grudnia 2020 roku

**Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy
w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
w Gminie Andrychów na lata 2021 – 2026**

Opracowany w Ośrodku Pomocy Społecznej w Andrychowie

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

- I. Przemoc w rodzinie w świetle obowiązujących przepisów prawa
- II. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie.
 1. Definicja przemocy
 2. Cykl przemocy w rodzinie
 3. Skutki przemocy
- III. Diagnoza zjawiska przemocy na terenie Gminy Andrychów na podstawie badań i danych Ośrodka Pomocy Społecznej
 1. Analiza uzyskanych danych- prezentacja wyników badań
 2. Formy i uwarunkowania przemocy w rodzinie
 3. Przeciwdziałanie i ochrona ofiar przemocy w rodzinie
 4. Analiza problemowa SWOT
 5. Rekomendacje do działań profilaktycznych na terenie gminy Andrychów
- IV. Cele i realizacja programu

BIBLIOGRAFIA

WPROWADZENIE

Przemoc w rodzinie jest destrukcyjnym i głęboko zakorzenionym w normach kulturowych zjawiskiem społecznym. Przyczyny stosowania przemocy mogą być różne. Może mieć związek z brakiem więzi emocjonalnych i brutalnością w domu rodzinnym, a także z przeżywaną frustracją, stresem, z zaburzeniami psychicznymi, z uzależnieniami a także z ubóstwem. Uwarunkowań tego zjawiska dopatruje się również w tradycjach, zwyczajach i przekonaniach funkcjonujących w naszym społeczeństwie. Przez wieki trwało silne, społecznie uznawane przyzwolenie na przemoc wobec najbliższych, w szczególności krzywdzenie dzieci i kobiet. Wciąż w wielu środowiskach istnieje społeczna akceptacja bicia dzieci, stosowania kar cielesnych oraz przekonań związanych z rolą mężczyzny w rodzinie jako „pana i władcy”. Kluczowe znaczenie ma dziedziczenie wzorca przemocy z rodziny pochodzenia. Dzieci wychowujące się w rodzinach uznających przemoc jako formę rozwiązywania konfliktów uczą się zachowań dorosłych oraz identyfikują się z postawami, których są świadkami albo ofiarami. Wielu sprawców przemocy w chwili popełnienia czynu jest pod wpływem alkoholu, który osłabia kontrolę nad zachowaniem i zwiększa prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem na trudności oraz niepowodzenia życiowe. Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem trudnym do ujawnienia w związku z tym, że osoby doświadczające przemocy boją się, wstydzą, często nie wierzą w skuteczność. Nie bez znaczenia jest fakt, że „ofiare” i „sprawcę” łączą bliskie więzi rodzinne i emocjonalne. Przemoc w rodzinie inaczej zwana przemocą domową może być przyczyną poważnych szkód osobistych, społecznych i zdrowotnych. Zjawisko przemocy w rodzinie, ze względu na swoją złożoność, zasługuje na miano problemu interdyscyplinarnego i wymaga międzysektorowej ciągłej współpracy wielu instytucji i organizacji pośrednio lub bezpośrednio związanych z problematyką przemocy w rodzinie.

Do przeciwdziałania przemocy w rodzinie niezbędna jest interdyscyplinarna wiedza o jej skomplikowanych uwarunkowaniach psychologicznych, zróżnicowanych przyczynach i złożonych konsekwencjach dla wszystkich członków rodziny.

Strategicznym celem *Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Andrychów na lata 2021 – 2026* jest przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie oraz zwiększenie skuteczności pomocy dla rodzin, w których ten problem występuje. Program zakłada podejmowanie kompleksowych działań skierowanych do wszystkich osób uwikłanych w przemoc domową. Stanowi wspólny, strategiczny plan działań realizowany wielopłaszczyznowo i ma za zadanie przyczynić się do usprawnienia systemu przeciwdziałania przemocy, ograniczyć skalę zjawiska przemocy oraz poprawić kondycję rodzin w gminie Andrychów.

I. PRZEMOC W RODZINIE W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW PRAWA

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. w art. 18 i 71 wskazuje, że instytucja rodziny jest objęta szczególną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, a jej dobro Państwo ma obowiązek uwzględnić w swej polityce społecznej, zwłaszcza poprzez udzielanie szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej.

Przepis art. 33 Konstytucji wskazuje, że kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym, natomiast zgodnie z art. 72 Konstytucji, Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, a każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

Jak wynika z ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, do zadań własnych gminy należy opracowywanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, miejsc w ośrodkach wsparcia, tworzenie zespołów interdyscyplinarnych. Należy podkreślić, że wszystkie te działania realizowane były w ramach poprzednio obowiązującego Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w rodzinie na lata 2014-2020. W kolejnych latach planuje się kontynuację ww. działań oraz rozwój i doskonalenie współpracy osób przeciwdziałających przemocy w rodzinach z ramienia służb i instytucji.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Andrychów na lata 2021-2026 wpisuje się w cele i kierunki Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, którego celem głównym jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce.

Podstawę prawną niniejszego programu stanowią:

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
- Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej,

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy,
- Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks Postępowania Karnego,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020
- Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie do 2020 r.

II. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

1. Definicje

Definicje przemocy w rodzinie można rozpatrywać z kilku perspektyw: perspektywy prawnej, moralnej, psychologicznej i społecznej. Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie definiuje przemoc jako *jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członka rodziny lub także innej osoby wspólnie zamieszkującej lub gospodarującej; w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność w tym seksualną, powodującą szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.*

Przemoc wobec bliskich przejawia się w różny sposób. I. Pospiszyl¹ podkreśla, że pomysłowość ludzka w zakresie krzywdzenia drugiego człowieka wydaje się nie mieć granic. Przemoc „rozciąga się od „niewinnej” kpiny po wyrafinowane niszczenie poczucia własnej wartości, od „nieszkodliwego” poszturchiwania po bestialskie morderstwo, od zapomnienia po świadome uniemożliwianie zaspokojenia podstawowych życiowych potrzeb”. Skalę tych działań wyznacza stopień ich szkodliwości. Najbardziej rozpowszechniony katalog wyszczególnia następujące formy przemocy w rodzinie: **przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną, materialną, nierzadko zwaną ekonomiczną (finansową) oraz zaniedbanie.**

Zjawisko przemocy w rodzinie opiera się na wykorzystywaniu przewagi i własnej mocy wobec innych osób, przez co naruszane są podstawowe prawa tych osób do integralności, nietykalności, wolności wyrażania siebie i dokonywania wyborów.

2. Cykl przemocy w rodzinie.

¹https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/7114/1/A_Filipek_Wspomaganie_czlowieka_doroslego_w_sytuacji_przemocy_w_rodzynie.pdf

Specjaliści zauważyli, a osoby doświadczające przemocy domowej to potwierdzają, że **przemoc w bliskich związkach najczęściej nie jest zdarzeniem jednorazowym**. Cechuje ją szczególna dynamika, spowodowana tym, że akty napaści, przemocy cyklicznie się powtarzają tworząc tzw. „spirale przemocy”. W **pierwszej fazie - narastania napięcia** - sprawca jest zazwyczaj napięty, „czepia” się o wszystko. Drobne nieporozumienia powodują dalszy wzrost napięcia. Pojawia się agresja. Energia ofiary jest skoncentrowana na wszystkich możliwych działaniach mogących zapobiec kolejnej awanturze. Zaczyna się czuć odpowiedzialna za zachowanie sprawcy. Często pojawiają się wtedy u ofiary różne dolegliwości fizyczne: bóle żołądka i głowy, bezsenność i utrata apetytu. Niektóre osoby wpadają w apatię, tracą energię do życia lub stają się niespokojne i pobudliwe nerwowo – jest to wynik narastającego napięcia. Często nie mogąc już tego wytrzymać, ofiary same wywołują awanturę, żeby już wreszcie „mieć to za sobą”. Ofiara nie może nic zrobić, aby uniknąć kolejnej **fazy: - ostrej przemocy**. Sprawca znajduje w zachowaniu ofiary pretekst dla siebie, wywołuje awanturę używając poza przemocą fizyczną dominacji psychicznej. Niezależnie od tego jak się stara – wściekłość sprawcy coraz bardziej narasta, przemienia się w kata, rozładowuje swoje napięcie na ofierze, jest gwałtowny. Ofiara może zostać pobita, zraniona, zagrożone może być jej życie. Ofiara czuje się bezradna, bo nic nie pomogło w zatrzymaniu zachowania sprawcy. Po ataku ofiara jest w szoku. Odczuwa wstyd i przerażenie, jest oszołomiona, odczuwa złość i bezradność. Najczęściej wtedy decyduje się wezwać policję. Sprawca okazuje wtedy skruchę i miłość. By uniknąć konsekwencji zachowuje się tak jak ofiara sobie tego życzy, przeprosza oraz obiecuje poprawę. Do przeprosin sprawca często dołącza prezenty. Sprawca i ofiara zachowują się jak świeżo zakochana para, dlatego **trzecią fazę** nazywa się **„miodowym miesiącem”**. Ofiara zaczyna wierzyć w jego deklaracje, że zmienił się, a przemoc była wyłącznie incydentem, który się nie powtórzy. Faza miodowego miesiąca zatrzymuje ofiarę w cyklu przemocy, faza ta mija i po niej następuje faza narastającego napięcia. Niesie ze sobą zagrożenie, bo kolejna faza ostrej przemocy bywa zazwyczaj gwałtowniejsza, co jest związane z większym zagrożeniem dla ofiar. Zwykle fazy „miodowego miesiąca” się skracają, a fazy „narastającego napięcia” i „gwałtownej przemocy” wydłużają się i przebiegają bardziej dramatycznie. To, co kiedyś w fazie „miodowego miesiąca” było przyjemnością, przekształca się w unikanie przykrości, bólu i cierpienia.

Po pewnym czasie faza „miodowego miesiąca” zanika całkowicie i pozostają tylko dwie fazy. Cykliczność przemocy sprawia, że ofiarom trudno jest podjąć działania, mające na celu zatrzymanie przemocy. Tym, bardziej, że wiele mitów, przekonań i stereotypów o rodzinie, mężczyznach i kobietach, rolach w rodzinie sprzyja i usprawiedliwia zachowania krzywdzące. „Brudy pierze się we własnym domu”, *„mój dom - moją twierdzą”, „bliscy nie krzywdzą”, „dzieci i ryby głosu nie mają”, „jakiś porządek musi być”, „jak się dziecko nie boi to się go nie wychowa” itp.*

Takie przekonania nakazują trzymanie spraw rodzinnych w tajemnicy przed obcymi, a dodatkowo czynią z dominacji i przemocy „cnotę godną pochwały”. Zamykają dom przed ingerencją z zewnątrz. Jest to jeden z najpowszechniejszych hamulców powstrzymujących reakcję osoby doznającej przemocy i innych ludzi - sąsiadów, policjantów, innych osób - na to, co się dzieje w rodzinie. Tak samo myślą osoby, które nie spieszą z pomocą bitej kobiecie, jak i dziecku szarpanemu w supermarkecie. Dlatego tak ważne jest edukowanie i zmiana społecznych przekonań na temat przemocy w rodzinie. **„Odpowiedzialność za stosowanie przemocy zawsze leży po stronie osoby stosującej przemoc”².**

3. Skutki przemocy

Skutki przemocymogą być bezpośrednie i odroczone. Zjawisko to odciska ogromne piętno na psychice ofiar a także jej świadków, zwłaszcza dzieci. Bezpośrednimi skutkami przemocy fizycznej są siniaki, zadrapania, stłuczenia, złamania, różnego rodzaju rany itp. Obrażenia powstałe na skutek przemocy fizycznej, szczególnie ostre urazy organiczne, nierzadko wymagają doraźnej pomocy medycznej lub okresowej hospitalizacji. Osoba doznająca przemocy pozostaje w stanie ciągłego napięcia emocjonalnego. Organizm ofiary wytwarza szereg mechanizmów, mających pomóc jej przetrwać w nienormalnych warunkach. Odroczonym skutkiem doświadczanej przemocy może być pogorszenie stanu zdrowia, choroby psychosomatyczne, bezradność. Trudności w relacjach z innymi ludźmi. Życie w ciągłym poczuciu zagrożenia może wywołać tzw. PTSD – zespół stresu pourazowego.

Przemoc w rodzinie dotyka przede wszystkim kobiety, dzieci, ale również mężczyzn. Rozmiary tego zjawiska pozostają właściwie nieznane. „Określenie skali zjawiska przemocy w rodzinie jest trudne, a statystyki nie odzwierciedlają jej rzeczywistych rozmiarów. Jak wynika z *Ogólnopolskiej diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie*³ jest to zjawisko stosunkowo częste a najbardziej rozpowszechniona jest przemoc psychiczna. Badania te wskazały, że przemoc ekonomiczna i seksualna to formy przemocy najmniej przez społeczeństwo rozumiane i są tematem tabu⁴. (...) W Polsce, podobnie jak w międzynarodowych badaniach wyniki pokazują, że przemoc dosięga różne środowiska, nie tylko patologiczne, nie tylko osób o niskim statusie społecznym, nadużywających alkoholu, a z takim poglądem zgadza się wielu badanych. Jednocześnie częste opinie badanych, że ofiary przemocy w rodzinie akceptują swoją sytuację, czyli właściwie pomoc nie jest konieczna jest bardzo niepokojące. To wyraźny i pilny sygnał **potrzeby działań edukacyjnych przeciwdziałających stereotypom.**⁵

²Godne życie bez przemocy. Stowarzyszenie Niebieska Linia. Warszawa 2014

³Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, październik 2019 roku źródło: [https://static im-g.pl/im/5/26198/m26198755.WYNIKI-BADANIA.pdf](https://static.im-g.pl/im/5/26198/m26198755.WYNIKI-BADANIA.pdf)

⁴Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, październik 2019 roku

⁵Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, październik 2019 roku źródło.

III. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY NA TERENIE GMINY ANDRYCHÓW NA PODSTAWIE BADAŃ I DANYCH OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Głównym celem badania było oszacowanie skali i charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Andrychów, jak również ocena gminnego systemu przeciwdziałania i zwalczania przemocy.

Diagnoza problemu przemocy została przeprowadzona na podstawie:

- analizy danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Andrychowie oraz Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego – Koalicja Przeciw Przemocy w Andrychowie, statystyki Niebieskich Kart, poradnictwa specjalistycznego, rodzajów pomocy i działań profilaktycznych. Dane gromadzone były w latach od 2014 do 2019.
- *diagnozy problemów społecznych na terenie Gminy Andrychów* przeprowadzonej przez Oficynę Profilaktyczną w 2017 roku. Badania zostały przeprowadzane od października do listopada 2017 roku. W badaniu łącznie wzięło udział 100 mieszkańców, 22 sprzedawców i 1475 uczniów ze szkół podstawowych, zespołów szkół oraz szkół ponadgimnazjalnych. Miało ono na celu ukazanie skali problemów uzależnień społecznych na terenie gminy, w tym zjawiska przemocy w rodzinie⁶.
- badań zawartych w pracy magisterskiej pt. *„Zjawisko przemocy domowej na przykładzie domostw Gminy Andrychów”* z 2018 roku Akademii Ignatianum w Krakowie. Celem tej pracy było określenie: *skali zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Andrychów; kto najczęściej doświadcza przemocy domowej, a kto jest jej sprawcą; jakie formy i uwarunkowania przemocy domowej występują najczęściej, jakie działania zapobiegawcze i profilaktyczne były podejmowane w gminie.*⁷

1. Analiza uzyskanych danych – prezentacja wyników badań.

Gminę Andrychów zamieszkuje blisko 43 tys osób, z czego 51,22 % stanowiły kobiety, a 48,78 % mężczyźni (stan na 2019 rok). Liczba ludności gminy stanowi 23 % ludności powiatu, 1,27 % ludności województwa.

Jednoznaczne ustalenie liczby rodzin dotkniętych przemocą domową jest powszechnie uważane za bardzo trudne. Wynika to z faktu, że przemoc w rodzinie jest w dużej mierze

https://static.img.pl/im/5/26198/m26198755_WYNIKI-BADANIA.pdf

⁶Diagnoza problemów społecznych na terenie Gminy Andrychów. Oficyna Profilaktyczna 2017

⁷Natalia Stochel, Zjawisko przemocy domowej na przykładzie domostw Gminy Andrychów, -praca magisterska pod kierunkiem dr Edyty Pindel Akademia Ignatianum w Krakowie

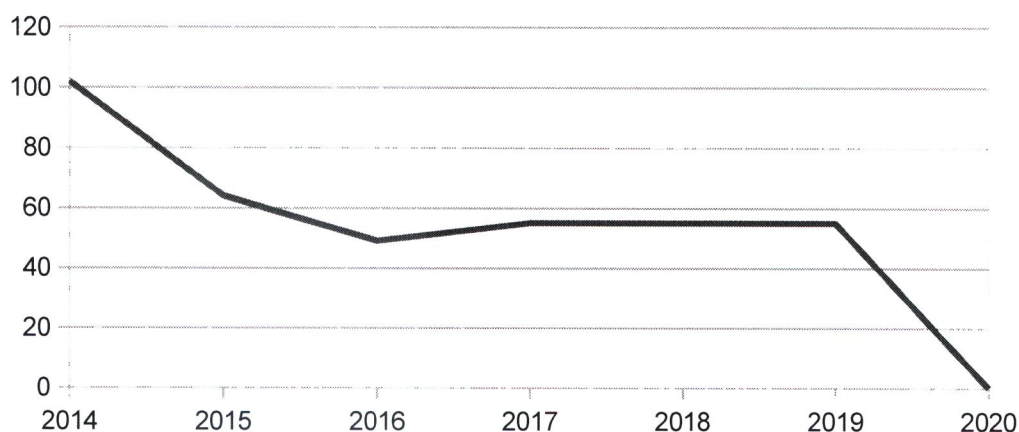
zjawiskiem ukrytym i wiele osób doznających przemocy w rodzinie nie zgłasza się po pomoc. Badania przeprowadzone na 100 dorosłych mieszkańcach Gminy Andrychów⁸ wykazały, że 13% badanych osób doświadczyło przemocy domowej. Jedynie 1% tej grupy objęty był procedurą Niebieskie Karty, co może oznaczać, że 12% ukrywa problem. Część osób, które przyznały, że doświadczyły agresji ze strony małżonka w czasie kłótni, nie przyznały się do bycia ofiarą przemocy domowej. Fakt ten może być spowodowany racjonalizacją, usprawiedliwianiem sprawców, czy obwinianiem siebie. 66% badanych uważało, że nie istnieją okoliczności usprawiedliwiające stosowanie przemocy, 26% nie miało na ten temat zdania, a 8% usprawiedliwiała przemoc. Dane te nie zmieniły się znacząco od roku 2013, wówczas przemoc usprawiedliwiło 7,5% badanych. Nie wykluczone więc, że osoby usprawiedliwiające przemoc częściej ją stosują, zaś ofiary nie reagują na doświadczane akty agresji. 11% respondentów uważało, że kary fizyczne są dobrą metodą wychowawczą, a 27% udzieliło odpowiedzi „nie wiem”. Przytoczone dane wskazują, że zachowania przemocowe nadal są silnie zakorzenione w świadomości społeczności lokalnej, co potwierdza fakt, że wartości przypisywane poszczególnym odpowiedziom nie zmieniły się od roku 2013.⁹

Na terenie Gminy Andrychów, głównym wskaźnikiem przemocy w rodzinie jest liczba prowadzonych w rodzinach procedur Niebieskie Karty . Wykres poniżej wskazuje na spadek liczby Niebieskich Kart na przestrzeni sześciu ostatnich lat. Skala zjawiska przemocy domowej zatem jest malejąca. Wpływ na tą tendencję ma zapewne prowadzenie działań zapobiegawczych w rodzinach gdzie interweniowała Policja, która na przestrzeni lat zakładała najwięcej Niebieskich Kart. Kolejnym czynnikiem wpływającym na skalę zjawiska jest zmieniająca się świadomość osób doświadczających przemocy i wiedza mieszkańców na temat przemocy domowej oraz dostępności pomocy.

⁸Diagnoza problemów społecznych na terenie Gminy Andrychów, Oficyna Profilaktyczna 2017

⁹tamże

Liczba Niebieskich kart w latach 2014-2020

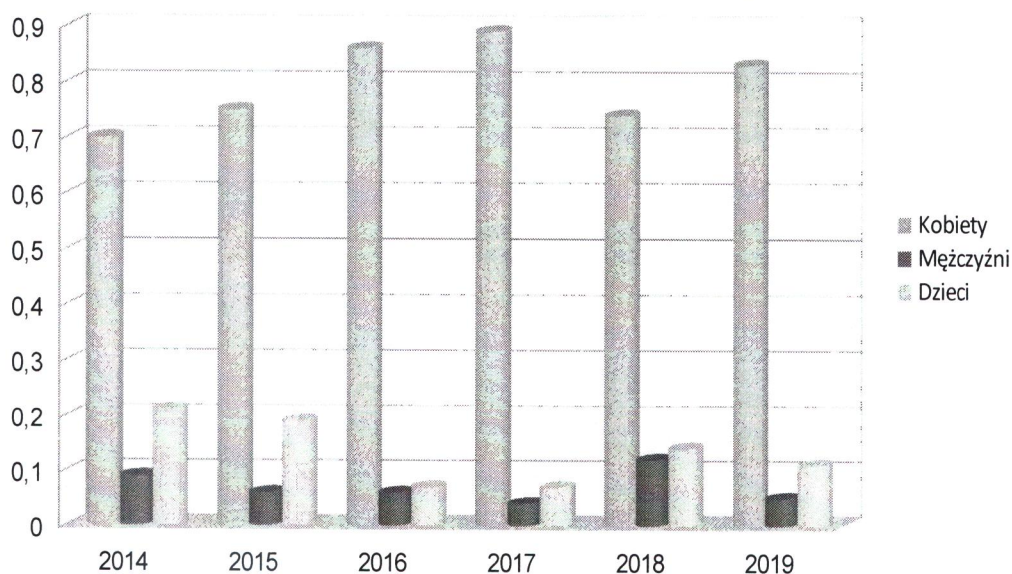
Wykres nr 1. Opracowanie Ośrodek Pomocy Społecznej na podstawie sprawozdań.

Należy jednak pamiętać, że powyższe dane dotyczą tylko ujawnionych przypadków, a rzeczywista skala z pewnością jest większa.

W gminie Andrychów najliczniejszą grupę ofiar stanowią kobiety. „Liczba ofiar - kobiet jest znacznie większa od liczby ofiar - mężczyzn, również w przypadku osób niepełnosprawnych oraz osób po 60 roku życia.”¹⁰

Z analizy danych, uzyskanych na przestrzeni sześciu ostatnich lat, w większości (70% do 89%) ujawnionych przypadków przemocy w gminie Andrychów ofiarami były kobiety (wykres nr 2). Natomiast, średnio w 13% przypadków do przemocy dochodziło bezpośrednio wobec dzieci.

Osoby doświadczające przemocy w gminie Andrychów na przestrzeni lat 2014-2019

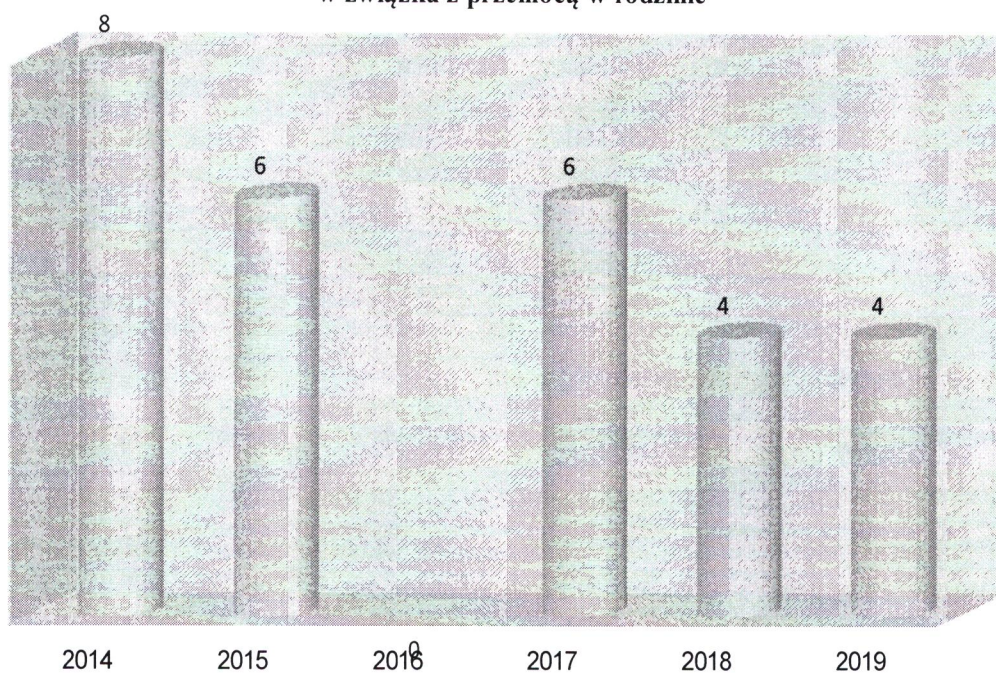

Wykres nr 2. Opracowanie Ośrodek Pomocy Społecznej na podstawie sprawozdań.

¹⁰Natalia Stochel, Zjawisko przemocy domowej na przykładzie domostw Gminy Andrychów, -praca magisterska pod kierunkiem dr Edyty Pindel Akademia Ignatianum w Krakowie

Dane statystyczne z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wskazują, że w 2017 r. w całym kraju na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie odebrano 1 123 dzieci, tj. ok. troje dzieci dziennie, przy czym najmniej umieszcza się u osób najbliższych – 336, najwięcej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych – 421¹¹. W gminie Andrychów, w związku z zaistnieniem bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, w latach 2014-2019, zostało odebranych z rodziny 28 dzieci (wykres poniżej).

Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie

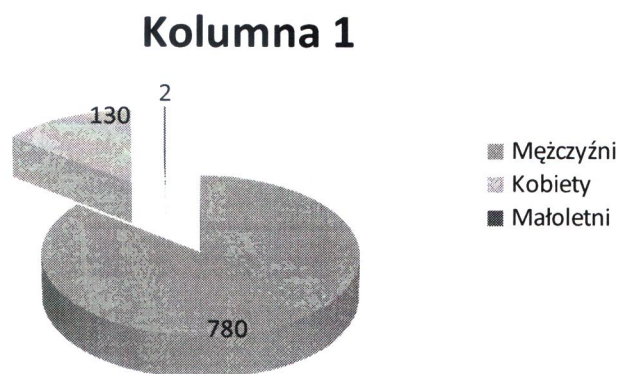

Wykres nr 3. Opracowanie Ośrodek Pomocy Społecznej na podstawie sprawozdań.

Z uwagi na fakt, że do przemocy domowej dochodzi najczęściej w relacji mężczyzna/mąż/ojciec – kobieta/zona/matka, należy zwrócić uwagę na to, że dzieci narażone są na bycie świadkami zachowań krzywdzących.

¹¹<https://www.swps.pl/anna-malicka-ochtera/488-strefa-prawa-test/20093-odebranie-dziecka-z-powodu-przemocy-w-rodzine-w-trybie-art-12-a-ustawy-o-przeciwdzialaniu-przemocy-w-rodzine>

Charakterystyka sprawców przemocy w latach 2014-2019.

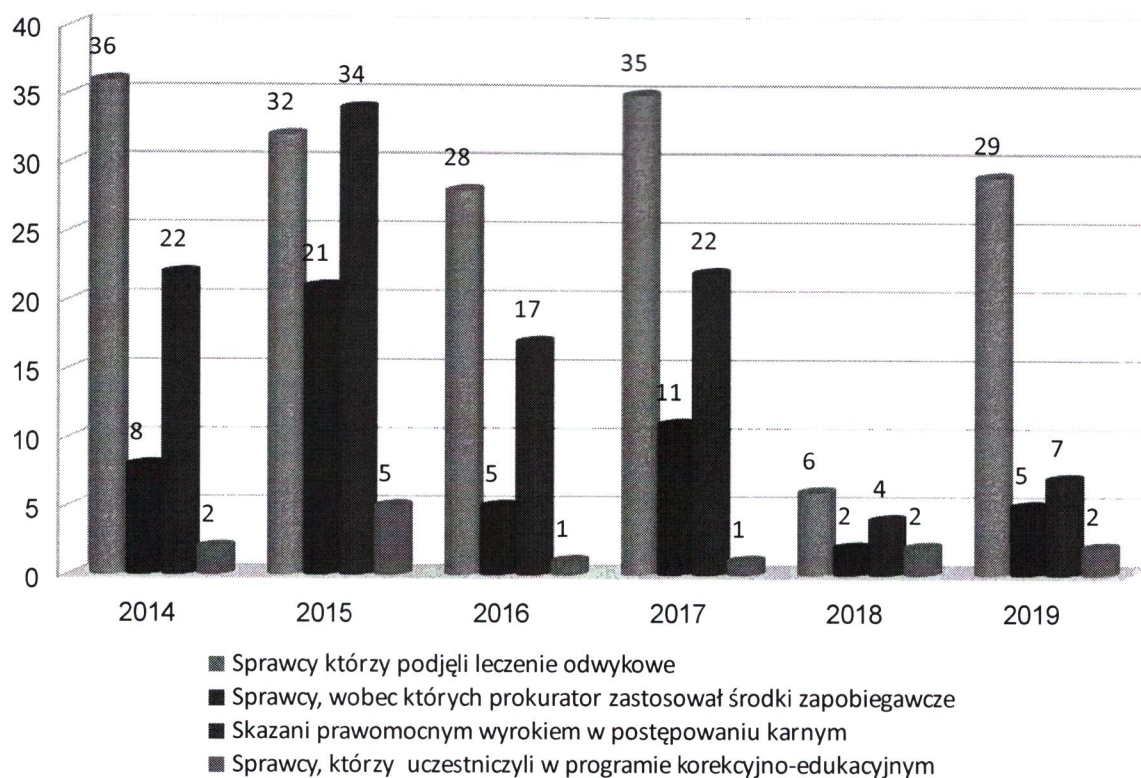

Wykres nr 4. Opracowanie Ośrodka Pomocy Społecznej na podstawie sprawozdań.

Wśród osób stosujących przemoc w rodzinie najliczniejszą grupę stanowili mężczyźni 93 %. Kobiety stanowiły 15 % sprawców przemocy, a w dwóch przypadkach osoby małoletnie. Główne cechy osoby stosującej przemoc to słabe umiejętności komunikacyjne, dominująca osobowość. Z reguły nie postrzegają siebie jako odpowiedzialnych za swoje zachowanie, potrafią wykorzystywać słabość swoich ofiar by nimi manipulować. Często mają wrogie przekonania o członkach rodziny. Stawiają siebie w roli osoby pokrzywdzonej. Duża grupa osób stosujących przemoc nadużywała alkoholu.¹²

Działania podejmowane wobec osób stosujących przemoc w ramach procedury Niebieskie Karty obejmowały: rozmowy interwencyjno - ostrzegawcze, monitoring zachowań, motywujące do zmiany zachowań i podjęcia pracy nad zmianą poprzez udział w terapii odwykowej i udział w programie korekcyjno - edukacyjnym. 20% osób stosujących przemoc w rodzinie podjęła terapię odwykową (wykres nr 5).

¹²Natalia Stochel, Zjawisko przemocy domowej na przykładzie domostw Gminy Andrychów, -praca magisterska pod kierunkiem dr Edyty Pindel Akademia Ignatianum w Krakowie

Wykres nr 5. Opracowanie Ośrodek Pomocy Społecznej na podstawie sprawozdań.

2. Formy i uwarunkowania przemocy w rodzinie

Najczęstszą formą stosowania przemocy w rodzinach objętych procedurą Niebieskiej Karty na terenie Gminy Andrychów jest przemoc psychiczna przejawiająca się w postaci poniżania, zastraszania, grożenia, wymuszania. Sprawcy przemocy psychicznej doskonale zdają sobie sprawę z faktu, że tego rodzaju znęcanie nie pozostawia żadnych widocznych śladów jak to ma miejsce w przypadku przemocy fizycznej, tak więc mają poczucie bezkarności i nie liczą się z konsekwencjami, ponieważ w ogóle nie biorą ich pod uwagę.

Przemoc psychiczna nie jest jedynym rodzajem przemocy występującym na terenie gminy, jednak dominuje nad innymi formami. Jest też najtrudniej diagnozowaną formą obok przemocy ekonomicznej i seksualnej ze względu na brak wyraźnych śladów jej stosowania, zatajanie problemu przez ofiary. Ofierze niezmiernie trudno jest rozmawiać o swojej sytuacji. Ofiara przemocy psychicznej może bardzo długo nie zauważać, jak bardzo jej relacja z agresorem jest patologiczna. Zdarza jej się tłumaczyć osobę znęcającą się nad nią przed innymi nawet twierdzić, że sama zapewne zasłużyła sobie na złe traktowanie. Gdy zaś dojrzeje do tego, by opowiedzieć osobie trzeciej o swojej sytuacji, często ma problem z wyartykułowaniem, co tak naprawdę się u niej w domu dzieje. Dotyczy to zwłaszcza dzieci, całkowicie bezbronnych i zależnych od osób dorosłych.¹³

¹³Natalia Stochel, Zjawisko przemocy domowej na przykładzie domostw Gminy Andrychów, -praca magisterska pod kierunkiem dr Edyty Pindel Akademia Ignatianum w Krakowie

Z analizy formularzy Niebieska Karta wiadomo, że do przemocy domowej na terenie Gminy Andrychów dochodzi najczęściej wśród rodzin w których:

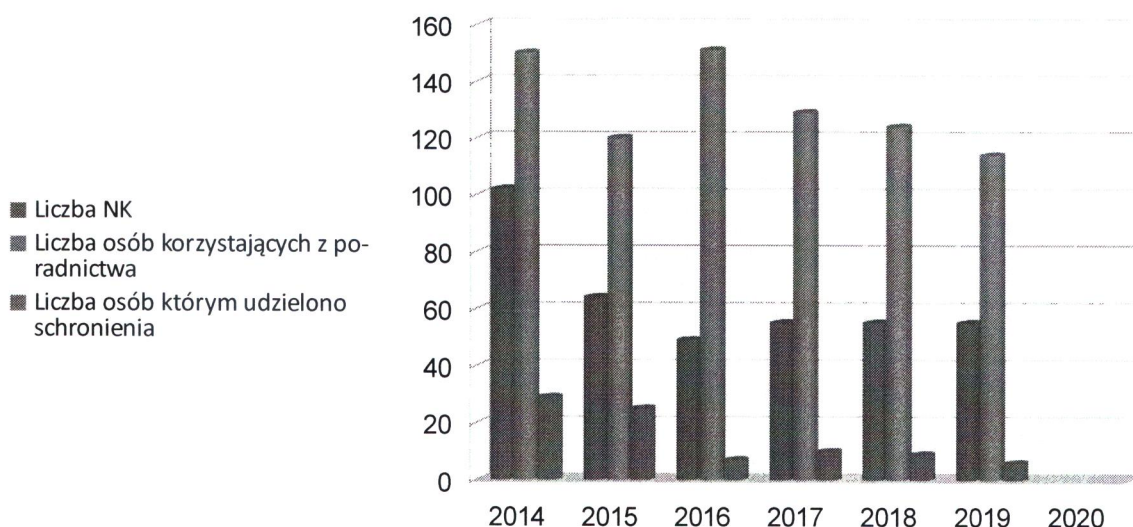
- występuje problem nadużywania alkoholu,
- występują ciężkie warunki mieszkaniowe i ekonomiczne,
- trwają nawarstwiająca się, nierozwiązane konflikty,
- kumulacja zdarzeń zewnętrznych,
- konflikty z prawem

Zdarzają się również przypadki, gdzie przemoc stosowana jest w rodzinach dobrze sytuowanych, posiadających wysoki kapitał kulturowy i społeczny, jednak odsetek tych rodzin jest znacznie mniejszy.¹⁴

3. Przeciwdziałanie i ochrona ofiar przemocy w rodzinie.

W ramach realizacji poprzedniej edycji gminnego programu prowadzona była praca socjalna i pomoc specjalistyczna, w tym terapia.

Poniższy wykres wskazuje stosunek liczby wszczętych procedur Niebieska Karta do liczby osób doznających przemocy, którym udzielono pomocy w formie poradnictwa socjalnego, psychologicznego i prawnego.

Wykres nr 6. Opracowanie Ośrodek Pomocy Społecznej na podstawie sprawozdań.

W każdej rodzinie, w której prowadzona była procedura NK udzielono poradnictwa socjalnego tj. informacja, przedstawiająca możliwości rozwiązania zgłaszanego problemu ze sfery socjalnej; przedstawienie klientowi informacji o uprawnieniach związanych z jego trudną sytuacją życiową, pomoc w przygotowaniu pism urzędowych, przedstawienie konsekwencji działań, które mogą być

¹⁴Natalia Stochel, Zjawisko przemocy domowej na przykładzie domostw Gminy Andrychów, -praca magisterska pod kierunkiem dr Edyty Pindel Akademia Ignatianum w Krakowie

przez niego podjęte. W ramach poradnictwa socjalnego przedstawiana jest oferta pomocy specjalistycznej psychologicznej i prawnej.

4. Analiza problemowa SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • postrzeganie przemocy jako jednego z najpoważniejszych problemów społecznych • postrzeganie alkoholizmu jako jednego z najpoważniejszych czynników ryzyka występowania przemocy • doskonalenie zawodowe kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie • kwalifikacje kadry • Zespół Interdyscyplinarny • Punkt Informacji Społecznej • hostel • specjalna linia telefoniczna • współpraca z dzielnicowymi KP Andrychów • oferta Ośrodka Pomocy Społecznej • wieloletnia kampania społeczna w szkołach „Daj się wyrwać z objęć przemocy” • dodatkowa dostępność pomocy prawnej • dostępność superwizji dla grup roboczych 	<ul style="list-style-type: none"> • przeciążenie pracą pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej i Policji, • obecność stereotypów na temat relacji w rodzinie • niskie kompetencje wychowawcze i komunikacyjne w rodzinach, • trudna współpraca z instytucjami sądowymi, • niski odsetek udziału OSP w programie korekcyjno-edukacyjnym i terapeutycznej, • brak czasu na dokumentację działań • poziom wiedzy na temat zjawiska przemocy i dostępnej oferty • bierność świadków przemocy w rodzinie • funkcjonowanie w społeczeństwie stereotypów na temat zjawiska przemocy domowej (np. akceptacja swojej sytuacji przez ofiary przemocy lub to, że ofiary są odpowiedzialne za doświadczaną przemoc)
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • realizacja procedury Niebieskie Karty – doświadczenia w tym zakresie, • rosnąca świadomość społeczna w zakresie problematyki przemocy w rodzinie • szkolenia dla osób pomagających rodzinom, • kompatybilność z Działem Profilaktyki Środowiskowej, • współpraca z organizacjami pozarządowymi i parafiami, • asystentura rodzinna, • specjalizacja usług pomocy społecznej, • interdyscyplinarność działań • współpraca z kuratorami SR w Wadowicach • warsztaty dla rodziców, • profilaktyka skierowana do dzieci i młodzieży • prowadzenie treningów zastępowania agresji i innych rozwijających kompetencje społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrwalanie w społecznej świadomości, w tym przez media, przekonania o bezkarności przemocy, obniżenie zaufania do instytucji prawa i systemu interwencyjnego • zjawisko przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym • niechęć do podejmowania terapii osób stosujących przemoc • dzieci jako świadkowie przemocy w rodzinie • przemoc wobec kobiet • szkodliwe przekonania nt przemocy w rodzinie (tzw. „mity”), • niski poziom kompetencji społecznych w rodzinach • alkoholizm, narkomania • uzależnienia behawioralne, • problemy ekonomiczne rodzin, • wypalenie zawodowe u osób realizujących zadania z zakresu ochrony przed przemocą,

5. Rekomendacje do działań profilaktycznych na terenie Gminy Andrychów

Rekomendacje do działań profilaktycznych na terenie Gminy Andrychów wskazane w ramach *Diagnozy problemów społecznych na terenie Gminy Andrychów obejmują:*

- w ramach **profilaktyki uniwersalnej** przeprowadzenie warsztatów, zakrojonych na szeroką skalę dla dzieci i ich rodziców, z zakresu Porozumienia bez przemocy. Istotne w profilaktyce przemocy domowej mogą okazać się warsztaty komunikacji np. *Jak poprawić komunikację z dziećmi i relacje w rodzinie*, *Warsztaty umiejętności wychowawczych* itp., dla wszystkich rodziców i uczniów w gminie.

- w ramach **profilaktyki selektywnej** istotne jest, aby nauczyciele w szkołach byli czujni i gdy zauważą objawy przemocy u dziecka otoczyli go opieką i wszczęli odpowiednie działania.

Inną formą działań korzystnie wpływających na poprawę skuteczności i efektywności prowadzonych działań profilaktycznych jest inicjowanie współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi w obszarze uzależnień, oprócz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji kadry specjalistów, rekomenduje się również angażowanie tych podmiotów w prowadzone kampanie społeczne i działalności edukacyjne na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom. Rekomenduje się zapewnienie ogólnodostępnej pomocy terapeutycznej dla dzieci doświadczających przemocy.

V. CELE I REALIZACJA PROGRAMU

Założenia programowe:

- 1. Interwencja i pomoc w rodzinach, gdzie przemoc występuje.**
- 2. Zapobieganie występowaniu przemocy w rodzinie – działania profilaktyczne.**
- 3. Podnoszenie jakości pomocy osobom doznającym przemocy.**

Część programowa

Program jest skierowany do ogółu mieszkańców Gminy Andrychów, w tym szczególnie do:

- osób doznających przemocy w rodzinie
- osób stosujących przemoc w rodzinie
- świadków przemocy

Cele główne programu :

1. **Ochrona ofiar przemocy w rodzinie. Pomoc w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej oraz w przerwaniu i skutecznym zatrzymaniu cyklu przemocy.**
2. **Skuteczna interwencja wobec sprawców przemocy w rodzinie – zakończenie stosowania przemocy w rodzinie.**
3. **Rozwój specjalistycznej oferty pomocowej dla osób, które doświadczają szkód spowodowanych przemocą w rodzinie – kształtowanie współpracy interdyscyplinarnej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**
4. **Profilaktyka przemocy w rodzinie.**

Realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Osób Doznających Przemocy w Rodzinie w Gminie Andrychów na lata 2021-2026

Realizatorem Programu jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Andrychowie. Za realizację poszczególnych zadań odpowiedzialne są instytucje i organizacje wyszczególnione w części programowej (tabela nr 1.). Aby zrealizować postulaty interdyscyplinarności i kompleksowości programu zakłada się współpracę z: policją, wymiarem sprawiedliwości, jednostkami służby zdrowia, placówkami oświatowymi, organizacjami pożytku publicznego, związkami wyznaniowymi itd.

Program realizowany będzie od dnia jego uchwalenia do 31 grudnia 2026 roku.

Budżet. Program realizowany będzie ze środków własnych Gminy Andrychów, dotacji oraz ze środków pozyskanych z zewnętrznych źródeł. Przewidywany koszt działań planowanych na dany rok realizacji określany będzie w **Preliminarzu działań** przedstawianym Burmistrzowi przez Ośrodek Pomocy Społecznej w I kwartale każdego roku.

Program zawiera zadania stanowiące kontynuację działań zawartych w poprzednim programie, jak również wytycza nowe wyzwania, które są zgodne z zasadą realizmu i wykorzystania możliwości i zasobów Gminy. Większość zadań ma charakter zadań stałych, tzn. takich, które wchodzą w zakres indywidualnego planu pomocy rodzinie dotkniętej przemocą. Czas ich realizacji przewidziany jest na okres sześciu lat.

Tab. nr 1. Zadania i instytucje odpowiedzialne za ich realizację***Cel 1. Ochrona ofiar przemocy w rodzinie . Pomoc w przewycięzaniu sytuacji kryzysowej oraz w przerwaniu i skutecznym zatrzymaniu cyklu przemocy***

Lp.	Zadania	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Czas realizacji	Wskaźniki realizacji zadania
1.	Działalność Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego – Koalicji Przeciw Przemocy w Andrychowie	Burmistrz Andrychowa	2021-2026	uchwała
2.	Planowanie i realizacja działań w zakresie ochrony osób doznających przemocy w rodzinie – stosowanie procedury Niebieskiej Karty.	Zespół Interdyscyplinarny Koalicja Przeciw Przemocy w Rodzinie	2021-2026	Liczba wszczętych procedur Niebieskiej Karty
3.	Prowadzenie pracy socjalnej i poradnictwa specjalistycznego, w tym terapii dla rodzin dotkniętych przemocą (zespół poradnictwa specjalistycznego: psycholog, pedagog, prawnik, pracownik socjalny, konsultant ds. osób niepełnosprawnych, terapeuta , asystent rodziny itp.).	Ośrodek Pomocy Społecznej	2021-2026	Liczba osób, którym udzielono pomocy
4.	Zapewnienie schronienia- możliwości izolacji od sprawcy, uzyskania wsparcia emocjonalnego, informacji o przysługujących prawach, instytucjach pomagających rodzinom uwikłanym w przemoc oraz motywowanie do podjęcia działań na rzecz przerwania przemocy dla osób doznających przemocy – prowadzenie hostelu.	Ośrodek Pomocy Społecznej	2021-2026	Liczba osób, którym udzielono schronienia
5.	Organizacja i prowadzenie różnych form wsparcia dla osób doznających przemocy (np. grupa wsparcia, warsztaty). Współpraca z OPP – zlecenie zadań, dotacje na prowadzenie	Ośrodek Pomocy Społecznej Organizacje pozarządowe	2021-2026	Formy oddziaływań Liczba organizacji prowadzących działania
6.	Prowadzenie punktu informacji dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	Ośrodek Pomocy Społecznej	2021-2026	Liczba osób którym udzielono poradnictwa

Cel 1.1. Działania wobec dzieci i młodzieży z rodzin, w których występuje przemoc.

Lp.	Zadania	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Czas realizacji	Wskaźniki
7.	Socjoterapia dzieci i młodzieży	Ośrodek Pomocy Społecznej	2021-2026	Liczba uczestników
8.	Diagnoza, terapia indywidualna i rodzinna	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	2021-2026	Liczba osób objętych pomocą

Cel 2. Skuteczna interwencja wobec sprawców przemocy w rodzinie – zakończenie stosowania przemocy.

Lp.	Zadania	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Czas realizacji	Wskaźniki
9.	Działania interwencyjne i prewencyjne wobec sprawców przemocy; rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze, monitoring.	Komisariat Policji w Andrychowie	2021-2026	Liczba Osób Stosujących Przemoc, liczba interwencji Policji
10.	Działania psychoedukacyjno - korekcyjne dla osób stosujących przemoc w zakresie komunikacji i zachowań bez przemocy – warsztaty, treningi, indywidualne i/lub grupowa.	Ośrodek Pomocy Społecznej	2021-2026	Liczba osób biorących udział
11.	Kierowanie osób stosujących przemoc w rodzinie do grup korekcyjno-edukacyjnych	Zespół Interdyscyplinarny – Koalicja Przeciw Przemocy	2021-2026	Liczba osób, które ukończyły program
12.	Objęcie procedurą leczenia odwykowego osób stosujących przemoc, które wymagają podjęcia leczenia.	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	2021-2026	Liczba osób które zostały skierowane do GKRPA

Cel 3. Rozwój specjalistycznej oferty pomocowej dla osób, które doświadczają szkód spowodowanych przemocą w rodzinie - kształtowanie współpracy interdyscyplinarnej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Lp.	Zadania	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Czas realizacji	Wskaźnik
13.	Szkolenie pracowników instytucji i służb w zakresie rozpoznawania i interwencji w sytuacji przemocy domowej. Superwizja.	Ośrodek Pomocy Społecznej Zespół Interdyscyplinarny	2021-2026	Liczba szkoleń/ Liczba osób

Lp.	Zadania	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Czas realizacji	Wskaźnik
14.	Szkolenia i podnoszenie kwalifikacji kadry specjalistów	Ośrodek Pomocy Społecznej	2021-2026	Liczba szkoleń/osób
15.	Wdrażanie innowacyjnych form pomocy.	Ośrodek Pomocy Społecznej oraz instytucje działające w zakresie zwalczania przemocy	2021-2026	Liczba projektów/ liczba osób objętych

Cel 4. Profilaktyka przemocy w rodzinie.

Lp.	Zadania	Instytucja odpowiedzialna za realizację zadania	Czas realizacji	Wskaźniki
16.	Prowadzenie działań psychoedukacyjnych wśród mieszkańców Gminy w zakresie zjawiska przemocy i radzenia sobie z nim przy współpracy ze szkołami, lokalnymi mediami, kościołem, służbą zdrowia, organizacjami pożytku publicznego.	Zespół Interdyscyplinarny Ośrodek Pomocy Społecznej -Dział Profilaktyki Środowiskowej	2021-2026	Liczba działań liczba osób
17.	Promowanie i rozwijanie umiejętności stosowania przez rodziców metod wychowania bez przemocy (w ramach współpracy ze szkołami oraz przedszkolami – organizacja grup psychoedukacyjnych w szczególności dla rodziców z grupy ryzyka).	Ośrodek Pomocy Społecznej -Dział Profilaktyki Środowiskowej, instytucje oświaty, lokalne media	2021-2026	Liczba osób
18.	Podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie przy równoczesnym podnoszeniu kompetencji w radzeniu sobie z przemocą (treningi, szkolenia) – działalność wolontariacka, edukacja medialna (audycje radiowe, publikacje, konkursy kampanie społeczne, itp.).	Zespół Interdyscyplinarny, Ośrodek Pomocy Społecznej Radio Andrychów, Nowiny Andrychowskie	2021-2026	Liczba działań
19.	Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie i ewaluacja programu po każdym roku.	Ośrodek Pomocy Społecznej	2022-2026	Sprawozdanie

Ewaluacja

Program będzie ewaluowany poprzez systematyczną sprawozdawczość (1 raz w roku). Podstawowymi wskaźnikami służącymi do ewaluacji programu są: *liczba Niebieskich Kart, ilość interwencji, liczba osób korzystających z hostelu, ilość osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego, ilość i rodzaj przeprowadzonych działań profilaktycznych.*

Roczne sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Osób Doznających Przemocy w Rodzinie w Gminie Andrychów przedkładane będzie Burmistrzowi do końca I kwartału następnego roku.

BIBLIOGRAFIA:

1. Godne życie bez przemocy. Stowarzyszenie Niebieska Linia. Warszawa 2014
2. Wyprawa PoMoc. Stowarzyszenie Niebieska Linia. Warszawa 2018
3. Przeciwdziałanie przemocy domowej, Jerzy Mellibruda, IPZ PTP, Warszawa 2009
4. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005r.
5. Małopolskie instytucje wobec problemu przemocy – zalecenia ws. tworzenia lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i postępowania w sytuacji występowania przemocy.
6. Małopolski program przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
7. Krajowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
8. Zjawisko przemocy domowej na przykładzie domostw gminy Andrychów, Natalia Zofia Stochel, praca magisterska Akademia Ignatium w Krakowie
9. Diagnoza problemów społecznych na terenie gminy Andrychów, Oficyna Profilaktyczna 2017

strony www:

1. <https://www.swps.pl/anna-malicka-ochtera/488-strefa-prawa-test/20093-odebranie-dziecka-z-powodu-przemocy-w-rodzinie-w-trybie-art-12-a-ustawy-o-przeciwdzialaniu-przemocy-w-rodzinie>
2. Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, październik 2019 roku źródło: <https://static.im-g.pl/im/5/26198/m26198755,WYNIKI-BADANIA.pdf>
3. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/7114/1/A_Filipek_Wspomaganie_czlowieka_doroslego_w_sytuacji_przemocy_w_rodzinie.

Zespół, który opracował program:

Renata Wronka,
Beata Chrobak
konsultacja
Ewa Białczyk- Czechowska
Marta Mazur- Nowak